מעשׂות פֿאַר יודישע קינדער ב' 2

די פֿאָהן

א.

קינדער! איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה מיט א פֿאָהן. ווי אזוי איך, איין אָרעמאַנ'ס א יונגעל, האָב בעקומען אויף שמחת־תורה א פֿאָהן, ווי שווער זי איז מיר אָנגעקומען און ווי גרינג איך האָב זי פערלאָרען. גאָט האָט מיך געשטראָפט, איך האָב זי אויס־געקרענקט...

אז איך בין געווען א קליין יונגעלע, אזוי ווי איהר, האָט מען מיך גערופען „ט אָ פּ ע ל ע ט ו ט א ר י ט ו", דאָס הייסט: „קאָפּעלע קוקאריקו". ווייסט איהר, פאר וואָס? ווייל, ערשטענס, האָב איך געהאַט א דין קוויטשיג קול'כעל, ווי א יונג האָהנעכעל, וואָס האָט נאָר־וואָס אָנגעהויבען צו קרעהען, און, צווייטענס, האָב איך ניט געקאָנט אויסרעדען קיין „קוף" און קיין „כף" און קיין „גימל". און ווי אויף צו־להכעיס האָט מיין טאַטע בעדאַרפט הייסען קלמן, מיין מאַמע — גיטעל קלמנ'ס, איך — קאָפּעל גיטעל קלמנ'ס, און דער רבי — גרשון גאָרגעל דרדקי פון גאַלאַגאַניעווקע.

— יונגעלע! ווי אזוי רופט מען דיך?

— מיך? טאָפּעל דיטעל טלמנ'ס...

— העכער אביסעל!

— טאָפּעל דיטעל טלמנ'ס!...

— נאָך העכער!

איך שריי הויך, אויף א קול:

— טאָ־פּעל! די־טעל! טל־מנ'ס!

— און ביי וועמען לערנסט דו?

— ביי וועמען לערען איך? ביי דרשון דאָרדעל דרדטי פון דאַלאַדאַניעווטע!...

דער עולם לאַכט.

דער עולם לאַכט — און איך וויין.

איך וויין נישט פון דעם, וואָס מע לאַכט פון מיר, נאָר דער־פאַר, וואָס מע שלאָגט מיך. איטליכער, ווער עס האָט נאָר אין הארצען, דער שלאָגט מיך: דער טאַטע, די מאַמע, די שוועסטער, דער רבי, די תלמידים. מע לעהרענט מיך, איך זאָל רעדען, „ווי א מענטש"...

דער רבי האָט מיר איינמאָל אריינגעזעצט א „שפּריינזהעלצעל" און האָט געהייסען די תלמידים, זיי זאָלען מיר שפּייען אין מויל אריין, — טאָמער וועט דאָס זיין א רפואה... האָט זיך אריינגעמישט רב זיאַמע דער סטאָליער, וואָס איז געזעסען מיט'ן רבי'ן אונטער איין דאָך.

— וואָס מוטשעט איהר א קינד נעבאך אומזיסט־אומנישט? אָט לאָזט מיך אויף איין מינוט, וועט איהר זעהען, אז ביי מיר וועט ער רעדען, „ווי א מענטש"...

אזוי זאָגט רב זיאַמע דער סטאָליער, רופט מיך צו, נעמט מיך אָן פאַר'ן בערדעלע און מאַכט צו מיר אזוי:

— קוק אויף מיר, יונגעלע, און זאָג מיר נאָך וואָרט ביי וואָרט: „אָץ קוצץ — בן קוצץ — קצוצי — לקצץ"...

איך קוק אויף איהם און זאָג איהם נאָך וואָרט ביי וואָרט: „אָת טוצץ — בן טוצץ — טצוצי — לטצץ"...

— נישט אזוי! — מאַכט רב זיאַמע. — דו קוק מיר גלייך אין מויל אריין און זאָג מיט מיר אינאיינעם: „יומם השמש לא יככה וירח בלילה"...

איך קוק איהם גלייך אין מויל אריין און זאָג מיט איהם איני־איינעם: „יומם השמש לא יטטה וירח בלילה"...

— ניין, נאַרעלע, — זאָגט צו מיר רב זיאַמע — דו זאָג ניט יטטה; זאָג בעסער: יככה! יככה! יככה!

— יטטה! יטטה! יטטה!...

רב זיאַמע טהוט א מאַך מיט דער האַנד:

— ווייסט איהר, וואָס איך בין דערגאַנגען? ארויסגעוואָרפען די טרחה! איהם וועט שוין קיין טאַטער אויך ניט העלפען. איין אייביגער קאַליקע!

THE FLAG

Children, I'm going to tell you a story about a flag: How a poor boy like me got a flag for Simkhas Torah, how hard I came by it, and how I was destined easily to lose it.

When I was a small boy like you I was called "Topele Tot-trow"—that is, "Kopele Cock-crow." Why? Because first of all I had a thin squeaky voice, like a young rooster who has just begun crowing, and secondly I could not pronounce "k" or "g." And as if on spite, my father was named Kalman, my mother Gitl, my Talmud Torah teacher Gershon the Chicken-gullet from Galaganyevka—and I was known as Kopel, Gitl-Kalman's son.

"Sonny! What's your name?"

"Who me? Topel, Ditel-Talman's son."

"Louder."

"Topel, Ditel-Talman's son."

"Still can't hear you."

I yell out loud: "To-pel . . . Di-tel . . . Tal-man's son."

"And who's your teacher?"

"My teacher? Dershon the Chitten-dullet from Daladan-yevta."

And everyone burst out laughing.

Everyone laughed—and I cried.

I cried not because people laughed, but because they beat me. Everyone under the sun thought it a good deed to beat me: my father, my mother, my sisters, my teacher, my class-mates. They all tried to get me to talk properly.

My teacher once depressed my tongue with a stick and ordered everyone in the class to shout down my throat in the hope it would act as a medicine. But before they had a chance to carry this out, Reb Zyama the joiner, my teacher's neighbor, intervened and said:

"Why are you tormenting this poor child? What has he done? Just give him to me for a minute and I'll have him talking properly in no time."

Reb Zyama then beckoned to me, held my chin and said: "Look me in the eye, my boy, and repeat after me, word for word. A kid can't catch a cat."

I looked him in the eye and repeated after him, word for word: "A tid tan't tatch a tat."

"Not like that," said Reb Zyama. "Just watch my lips and say: In the beginning God created the heaven and the earth."

I watched his lips and said: "In the bedinnind Dod treated the heaven and the earth."

"No, silly one!" said Reb Zyama. "Don't say Dod, say God! God! God!"

"Dod! Dod! Dod!"

Reb Zyama threw up his hands. "You know what I've just discovered? It's a waste of time and effort. Even black magic won't help him. He's a hopeless case."

ב.

האָבען אויף שמחת־תורה אַ פאָהן, טאַקי וואָס אַ פאָהן הייסט, אַ פאָהן מיט אַ שטעקעל, פון אויבען איין עפּעל, אינ׳ם עפּעל אַ ליכ־טעל — דאָס האָט ביי מיר דעמאָלט אויסגעוויזען אַזאַ גליק, אַזאַ גליק, וואָס איך האָב גאָר מורא געהאַט אפילו טראַכטען פון דעם. קאַרג גוטע זאַכען איז פאַרהאַן אויף דער וועלט? למאַי ס׳איז פאַרהאַן אַזעלכע יונגלעך אין חדר, וואָס פערמאָגען געלד אויף צו קויפען אַ מעסערעל, אַ בייטעלע, אַ שטעקעלע? למאַי ס׳איז פאַרהאַן יונגלעך אַזעלכע, וואָס עסען אַלע טאָג קאַנפעקטען, קנאַ־קען ניסלעך; פון בייגעל און פון בלינעס שמועסט מען ניט! היינט איז פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס עסען ווייסע בולקע א י ן ד ע ר וו אָ כ ע ן . . . אַזאַ מזל!

אוי, קינדערלעך! איך האָב קיין ווייסע בולקע אין דער וואָ־כען קיינמאָל נישט געגעסען! איך בין געהרען געווען, אַז איך האָב געהאַט שוואַרץ־ברויט צו זאַט, מחמת מיר זענען געווען, נישט פאַר אייך גערעדט, ביטערע אָרעמע לייט, אביונים, כאָטש אַלע האָ־בען ביי אונז געהאָרעוועט: דער טאַטע, עליו השלום, איז געווען אונטער־שמש אינ׳ם אונטערשטען קלייזעל פון דער קצב׳ישער קלויז, די מאַמע, עליה השלום, איז געווען אַ בריה אויף באַקען קאַ־רענעם לעקאַך, און די שוועסטער האָבען אונטערגעאַרבייט זאָקען.

איהר מעגט מיר גלויבען בנאמנות, איך האָב נישט געוואוסט דעם טעם, וואָס הייסט אָפּעסען אַזוי, אַז איך זאָל טאַקי באַלד ניט קאָנען עסען נאָך אַ מאָל.

היינט וועך שמועסט האָבען ביי זיך אין קעשענע אַ קאָפּיקע, איין אייגענע קאָפּיקע — דאָס האָט זיך מיר אפילו ניט גע׳חלומ׳ט.

און שטעלט אייך פאָר, אַז איך, קאָפּעל קוקאַריקו, ווער מיט אַ מאָל אַ גביר און בעקום מיין אייגענס צוויי־און־צוואַנציג קאָפּיקעס!

אפשר מיינט איהר אַ נס — אַ פריץ האָט פערלאָרען און איך האָב געפונען? האָט איהר דוקא נישט געטראָפען. אָדער טאָמער רעכענט איהר, איך האָב זיי גלאַט אַזוי ערגיץ דערטאַפּט, אַרויס־גע׳גנב׳עט חלילה פון אַ פושקע? גאָט זאָל אייך היטען פון אַזאַ מחשבה! איך האָב זיי, שווערער איך אייך, פערדיענט, כשר פער־דיענט, פערהאָרעוועט מיט מיינע אייגענע... פיס.

דאָס איז געווען פורים, האָט מיך דער טאַטע געשיקט, איך זאָל צעטראָגען דעם שלח־מנות צווישען די בעלי־בתים פונ׳ם אונ־טערשטען קלייזעל פון דער קצב׳ישער קלויז. פריהער פלעגט צע־טראָגען דעם שלח־מנות איינע פון מיינע עלטערע שוועסטער, און איצט, אַז איך בין שוין אַביסעל אויסגעוואַכסען, האָט דער טאַ־טע געזאָגט, אַז איך מעג שוין אויך זיין אַ שטיקעל הילף. האָב איך גענומען דאָס שעלעכעל מיט׳ן פלעדעל, אַרומגעטראָגען דאָס פון שטוב צו שטוב צווישען אַלע בעלי־בתים פונ׳ם אונטערשטען קלייזעל פון דער קצב׳ישער קלויז, געקנעטען מיט די באָרוויסע פיס די קאַלטע גליטשיגע בלאָטע, און פון די גראָשענס, וואָס מע האָט מיר געשענקט פאַר׳ן וועג, האָב איך געמאַכט אַ זילבערנעם פערציגער מיט פיער גראָשענס.

ג.

בעקומען מיט אַ מאָל אַזאַ אוצר, גייה איך אַרום און טראַכט, וואָס טהוט מען מיט, קיין עין־הרע, אַזוי פיעל געלד?

קומען צו געהן צו מיר דער י צ ר ־ ה ר ע מיט׳ן י צ ר ־ ט ו ב און מוטשען מיך. דער יצר־הרע זאָגט:

— וואָס וועסט דו זיך האַלטען מיט די גראָשענס, נאַר איינער? קויף דיר עפּיס: קויף מאָהינדלעך, פאַרהאַן זיסע ביי פ י ר אָ נ ־ ד י ט ש ק י ׳ ן אויפ׳ן שטעלכעל; קויף פלעדלעך גוטע מיט האָניגפאַרפעל, אָדער כאָטש איין עפּעל אַ געפרוירענעם, וועסט דו זיך מחיה זיין.

— נאָכגעבען די קישקע? — זאָג איך. — וועל איך אויפעסען אין איין טאָג דאָס גאַנצע געלד. איך וויל ניט!

— גערעכט! — זאָגט דער יצר־טוב. — אַ סך גלייבער שוין פערלייהען דער מאַמען די עטליכע קאָפּיקעס! איהר וועט דאָס צונוץ קומען.

— אַ חכם! — זאָג איך. — ס׳זאָל זיין פערפאַלען? וואו וועט זי נעמען אויף אָפּצוגעבען?

— זי מוטשעט זיך נעבאָך, — זאָגט דער יצר־טוב, — און צאָהלט פאַר דיר שכר־למוד...

2

In those days, owning a flag for Simkhas Torah—I mean a flag in the full sense of the word: a lit candle in an apple and the apple on the flag—was such bliss, such joy, I hardly dared dream about it. There were other treats a-plenty to dream about! Why, there were some boys in school who had money for penknives, purses and little canes. There were those who ate candy and cracked nuts every single day. Not to mention bagels and pancakes! My goodness, there were even those who ate white-loaf not only on Sabbath, but on weekdays as well. What luck!

Oh, children, I've never ever tasted white-loaf on weekdays. I was happy if I had my fill of black bread, for we were—God spare you such a bitter lot—a bunch of impoverished paupers, despite the fact that everyone in the family worked his fingers to the bone: Father, may he rest in peace, was the assistant sexton of the basement prayer-room annex of the Butchers' Synagogue; Mother, God rest her soul, was an expert at baking honey cakes; and my sisters mended socks. Believe me, I never once had the feeling of being full. There wasn't a meal which I couldn't have begun all over again.

I'm not even talking about having a kopeck in your pocket, a kopeck to call your very own. Of that I never even dreamed. But fancy this! I, Kopel Cock-crow, suddenly became rich and got forty-four kopecks to do with as I pleased.

You think a miracle happened? That some rich man's loss was my gain? Well, you've guessed wrong. Or perhaps you suspect that I simply nabbed or swiped them from some charity box? God forbid! I swear I earned them honestly and decently. I worked like a horse for them with my own two . . . feet.

This happened during Purim. Father sent me to distribute the Purim sweet-platters among the members of the basement prayer-room annex of the Butchers' Synagogue. One of my older sisters usually had this job, but now that I was getting bigger my father said it was high time for me to make myself useful. So I went from house to house carrying a saucer and some fruit-cuts which I distributed among the members of the basement prayer-room annex of the Butchers' Synagogue. I slogged through the cold slippery muck with my bare feet and changed the small coins I was given into a forty-kopeck silver piece—and I still had four kopecks left over.

3

Having come by such a fortune, I strolled about wondering what to do with so much money, knock wood.

Then suddenly my Good Impulse and my Bad Impulse appeared and began to torment me.

Said the Bad Impulse: "Why hold on to those few kopecks, you dummy? Buy yourself something. Buy sweet poppy-seed squares. Pironditchky's stall has real delicious ones. Or buy yourself some good fruit-cuts sprinkled with honey crumbs. Or at least a frozen apple. And you'll be as happy as can be."

"What? Tater to my belly?" I said. "Then in one day I'll eat up all my money. No sir!"

"Right you are," said my Good Impulse. "It'd be much

— וואָס געהער זיך אָן מיט דיר שכר־למוד? — זאָגט דער יצר־הרע. — קויף דיר בעסער א פייפעלע פון ווייסע לעהם מיט רויטע פינטעלעך, א מעסערעל א שאַרפס מיט צוויי קלינגלעך און מיט א מעשענעם קאַסטען, אָדער גאָר א בייטעלע מיט א גוט שלעסעל.

— וואָס וועסט דו האַלטען אינ'ם בייטעלע? — זאָגט דער יצר־טוב. — דעם דלות?

— קנעפּלעך! — זאָגט דער יצר־הרע. — וועסט אָנשטופּען א פול בייטעלע מיט קנעפּלעך, וועט מען מיינען, אז ס'איז געלד, וועלען דיר אַלע יונגלעך מקנא זיין...

— וואָס וועט דיר אַרויסקומען פון דעם? — זאָגט דער יצר־טוב. — אָט פאָלג מיך, צעטייל גאָר דאָס געלד פאַר אָרעמע לייט, טהו צדקה, וועסט דו פאַרדינען א מצוה. אָרעמע לייט געבאַך געהען־אויס פון הונגער.

— אָרעמע לייט? — זאָגט צו מיר דער יצר־הרע. — ביזט אַליין איין אָרעמאַנ'ס א יונגעל. ביזט אַליין תמיד הונגעריג. איטליכער איז א ותרן אויף יענעם. פאַר וואָס האָט דיר קיינער ניט געגעבען, אז ד ו האָסט ניט געהאַט, נישט היינט געדאַכט?...

ד.

שיער־שיער האָט מיך דער יצר־הרע איינמאָל ניט איבערגערעדט.

אין חדר האָב איך געהאַט א חבר — יואַליק, א נגיד'ס א יונגעל. ער פלעגט האָבען תמיד פולע קעשענים מיט גוטע זאַכען. נאָר יענעם געבען האָט ער פיינט געהאַט; מע זאָל זיך אויסציהען פאַר איהם — נישט א שמעק! פּלוצים האָט זיך יואַליק עפּיס אָנגעהויבען צו מיר שטאַרק צושאַרען, צושמייכלען, געוואָרען מיט מיר חבר — די נשמה!

— דו ווייסט? — מאַכט ער צו מיר. — ביזט א וואויל יונגעל, ווי א ך בין א איד. איך האָב דיך ליעב נאָר דערפאַר, וואָס דו האָסט פיינט בעטלען, אַזוי ווי אַנדערע: „געב מיר א שטיקעלע! געב מיר א פּיצעלע!" אָנקוקען קאָן איך ניט אָט די בעטלערס!... א שטיקעל קאָנפעקט ווילסט דו?

— א שטיקעל טאָנפעט? — זאָג איך. — פאַר וואָס ניט?

— נו, — זאָגט ער — און ניסלעך א צוויי וואָלסט דו געקנאַקן?

— ניסלעך? — זאָג איך — פאַר וואָס ניט? איך זאָל האָבען, וואָלט איך דעטנאַטט.

יואַליק לעגט אַריין די האַנד אין קעשענע. איך מיין, אז דאָס נעמט ער אַרויס און גיט מיר. צום סוף רופט ער זיך אָן צו מיר:

— איך וועל דיר געבען מאַרמעלאַד א האַלב שטיקעל און ניסלעך דריי... אויב דו וועסט זיך מיט מיר בייטען. וועסט זיך בייטען?

— בייטען? — זאָג איך. — מיט וואָס וועלען מיר זיך בייטען?

— איך וועל דיר — זאָגט ער — געבען דאָס מעסערעל מיינס. דו ווייסט דאָך מיין ווייס מעסערעל? איין אמת'דיגס, א זאוויאַלאָווס!

א חידוש אביסעל, אויב איך ווייס יואַליק'ס מעסערעל! ווער ווייסט ניט יואַליק'ס מעסערעל? וויפיעל מאָל האָב איך איהם דערויף מקנא געווען! וויפיעל מאָל האָב איך דאָס געזעהן אין חלום!...

— נו, און איך? — זאָג איך. — וואָס זאָל א י ך דיר געבען דערפאַר?

— און דו — זאָגט ער — וועסט מיר געבען דיין זילבערנעם פערציגער.

— נעם! — זאָגט צו מיר דער יצר־הרע. — נעם, ס'איז איין אַנטיק פון א מעסערעל. אַלע יונגלעך וועלען דיר מקנא זיין...

איך וויל אַרויסנעמען געלד; נאָר באַלד פאַרכאַפּ איך מיך.

— א חכם א איד! — זאָג איך. — פאַר א פערציטער טאָן מען שוין טויפען א ניי מעסערעל.

— אָט אַזא מעסערעל? — זאָגט יואַליק. — פּורים נאָכ'ן קאַלטען קוגעל!... שאַ, ווייסט דו נאָר וואָס? איך געב דיר צו א האַלב טוץ קנעפּלעך ביינערנע.

— פאַר געלט — זאָג איך — טאָן מען טויפען צעהנטויזענד טוץ טנעפּלעך.

nicer to lend those few kopecks to your mother. She can certainly put them to good use."

"Some brain you are!" I said. "Then it's as dood as lost. How will she ever repay me?"

"She works her fingers to the bone, poor thing," said the Good Impulse, "and pays for your schooling."

"What do you care about schooling?" interrupted the Bad Impulse. "You'd be better off buying yourself a red polka-dotted whistle, a sharp two-blade penknife in a brass box, or a purse with a neat little lock."

"What'll you keep in the purse," asked the Good Impulse, "your poverty?"

"Buttons!" said the Bad Impulse. "You'll stuff your purse with buttons. Everyone will think it's money and then all the kids'll be jealous of you."

"What good'll that do you?" said the Good Impulse. "Listen to me. Distribute the money among the poor. Give it to charity and you'll get credit for a pious deed. Some of the paupers are starving, poor souls."

"Paupers?" The Bad Impulse turned to me. "You yourself are a pauper's son. You yourself are always hungry. Everybody's always generous with the next fellow's cash. Why didn't anyone ever give *you* anything when you were broke?"

4

One time the Bad Impulse nearly got the best of me. At school I had a friend—Yulik, a rich man's son. His pockets were always full of goodies. But he hated sharing them with anyone. You could stretch out and croak in front of him and he still wouldn't give you a whiff. One day Yulik began worming his way into my good graces. He buddied up to me, all smiles. Became a bosom pal.

"You know what?" he said to me. "I swear you're a good kid. You hate to beg like the others. I like you for that alone. They're always saying, 'Gimme a piece! Gimme a hunk!' I can't stand the sight of those grubbers. . . . Want a piece of candy?"

"A piece of tandy?" I said. "Why not?"

"How about cracking a couple of nuts?"

"Nuts? Sure!" I said. "I'd love to trat a touple of nuts."

Yulik put his hand into his pocket. I thought he was getting ready to give me the treats. Instead, he said: "I'll also give you some jam and three more nuts if you swap with me. Would you like to swap?"

"Swap!" I said. "Swap what?"

"I'll also give you my penknife," he said. "You know my white knife, don't you? It's the best there is. There's none better to be had."

What a question! Did I know Yulik's knife? Who didn't? I'd been envious of it long enough. How often had I seen it in my dreams!

"Well, but what about me?" I said. "What do you want *me* to div *you?*"

"You," said he, "give me that silver forty-kopeck piece."

"Do it," said my Bad Impulse. "It's a dream of a knife. All the kids'll be green with envy."

I was about to take out the coin, but caught myself at the last minute.

"You're some wise duy," I said. "For forty topets I tan buy a brand-new knife."

"Like mine?" said Yulik. "Nonsense! Wait a minute. You know what? I'll throw in half a dozen pure-bone buttons."

"For money," I said, "one tan buy ten thousand dozen bone buttons."

— נו, — זאָגט ער — און קאָנפּעטען און ניסלעך איז קיין געלט ניט? איך זאָג דיר צו, אַלע מאָל, ווען דו וועסט בעטען, געב איך דיר, ווי איך בין אַ איד. אָט האָב איך אַ צוויאַק איין אייזערנעם, זעהסט דו? — שענק איך דיר אַוועק דעם צוויאַק אומזיסט. דו זעהסט, וואָסער אַ צוויאַק?

— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — צוויעטעס?

— ער וועט דיר — זאָגט ער — צונוץ קומען, נאַרעלע. קאָנסט איהם פאַרשלאָגען וואו דו ווילסט. קאָנסט מיט איהם אויסגראָבען אַ גריבעל.

— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — דראָבען דריבלעך?

— איך וועל דיך — זאָגט ער — לאָזען דאַווגען אין מיין סידור'על.

— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — דאַווגען אין פרעמדע סידורים?

— איך וועל דיר געבען — זאָגט ער — אָנמעסטען מיין שבת-דיג קאַשקעטעל.

— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — מעסטען פרעמדע טאַש-טעטען?

— ווילסט דו ניט? נאַ-זשע דיר! — מאַכט יואליק און דער-לאַנגט מיר אַ בוכענצי אין זייט אַריין. — געפעלט אייך אביסעל אַ קבצנ'יוק? איך געב איהם אַזוי פיעל זאַכען: אַ מעסערעל, און קנעפּלעך, און קאָנפעקטען, און ניסלעך, און אַ צוויאַק, און אַ סידור'על, און אַ היטעלע אָנמעסטען — וויל ער נאָך ניט! אַ קבצנ'ישע קישקע — וויפיעל מע לעגט אין איהר ניט אַריין, איז ווינציג! ער מיינט, אַז ער האָט אַ זילבערנעם פערציגער, איז ער שוין אַ גאַנצער יאַ-טובי-דאַם! וואַרט אויס, טאָפּעלע טוטאַריטו, וועסט אַמאָל אָנקומען צו מיר, וועט דיר אויספּאַלען באָקאָם!... נחמיה! נאַ, איך שענק דיר אַוועק דעם צוויאַק!...

יואליק שענקט-אַוועק דעם צוויאַק נחמיה'ן (איין אָרעם יונגעל, וואָס הינקט אויף אַ פיסעל), און מיט מיר ווערד ער אויס חבר.

ה.

וועט איהר דאָך פרעגען: אויף וואָס פאָרט האָב איך געהאַלטען דאָס געלד?

ערשטענס, אויף ל"ג-בעומר צו דער סעודה. ל"ג-בעומר צו דער סעודה פלעגען אַלע קינדער ברענגען עפּיס אין חדר אַריין: ווער מזומן געלד, ווער איין עסענוואַרג, און ווער אַ נאַשעריי. נאָר איך איינער פלעג קומען מיט מיין שטענדיג אָנבייסען — אַ שטיקעל ברויט מיט קנאָבעל. עס פלעגט מיר פלאַמען דאָס פּנים; און האָטש אין קאָהן האָט מען מיך אַריינגענומען גלייך מיט אַלע יונג-לעך, נאָר געפיהלט האָב איך, אַז ס'איז מ צ ד ר ח מ נ ו ת — און ס'איז מיר ניט איינגעגאַנגען די שמחה... „אַצינד, האָב איך מיר געטראַכט, הער איך אייך אַלע מיט'ן קאָטער; איך בין, ברוך-השם, אַזאַ פאַרשוין, וואָס איך געה מיט מזומנים. ווי באַלד אַזאַ נגיד'ס אַ יונגעל, ווי יואליק, גיט צושטייער אַ פערטעלע, מעג איך געבען אַ קאָפּיקע, וואָרום וואָס בין איך אַקעגען איהם? אַ גאָרנישט! ווי איז אָבער דער דין, אַז איך געב אַ פיטאַקעל, בין איך יוצא? נו, געב איך טאַקי אַ גריווינקע — און ווייסט ווער איז קאָפּעל סר-קאַריקו!"...

און איך האָב אַריינגעבראַכט אין דער קאָראָבקע אויף ל"ג-בעומר צעהן קאָפּיקעס, דאָס איבעריגע געלאָזט אויף שפּעטער.

שפּעטער, זומער-לעבען, ס'איז אויפגעקומען גרינוואַרג, עס האָ-בען זיך בעוויזען פרישע אויבסטען ביי פּיראָנדיטשקי'ן אין די מול-טערלעך, איז געקומען ווידער אַ מאָל דער יצר-הרע.

— זעהסט — זאָגט ער — גרינע אַגרעסען? זעהסט, וואָסערע רויטע ווייַמפּערלעך?

— פון גרינע פּירות — זאָג איך — ווערען נאָר הייליג די ציינן.

— מאַך „שהחיינו", — זאָגט צו מיר דער יצר-טוב — שהחיינו איז אַ מצוה...

— שהחיינו — זאָג איך — וועל איך נאָך צייט האָבען צו מאַכען; דער זומער איז נאָך גרויס. עס וועט נאָך געהן אַ סדרה פון ווייַנשעל און פון פלאָמען, פון עפּעל און פון באַרען, פון דיניעס

"And aren't candy and nuts worth money? I swear I'll give them to you any time—all you got to do is ask. Here, I've also got an iron nail. See? I'll give it to you free. See what sort of nail this is?"

"What do I need nails for?"

"It'll come in handy, silly," Yulik said. "You can nail it down wherever you like. You can dig little holes with it."

"Why do I have to did little holes for?"

"I'll let you use my prayerbook."

"Why do I have to use other people's prayerboots for?"

"I'll let you try on my Sabbath hat."

"Why do I have to try on other people's hats for?"

"So you refuse, huh? Then take this," he said and punched me in the ribs. "The nerve of the little beggar. I give him so many things: a knife, buttons, candies and nuts, a nail, a prayerbook and a try-on of my hat. And he refuses them all. There's a beggarly belly for you. No matter how much you stuff it, it isn't enough. Just because he's got a silver forty-kopeck piece he thinks he's a big shot. Just you wait, Topele Tot-trow, if you ever come to me for anything, you'll regret it to your dying day. . . . Nekhemya! Here! Take this nail. It's yours as a present."

And Yulik gave the nail to Nekhemya (a poor lame boy) and broke off his friendship with me.

5

Actually, why did I hold on to the money? That's a good question.

First of all, I saved it for the Lag B'Omer party, when all the kids would bring something to school. Some would bring money, others food or goodies. But I was the only one who would bring his daily breakfast: a piece of bread and garlic. My face would burn with shame. Although I was always invited to the party along with everyone else, I had the feeling that it was out of pity and I didn't feel the joy of the holiday. But now, I thought, I can thumb my nose at all of you for, thank God, I possess ready cash. If a rich boy like Yulik chipped in a quarter of a ruble, then I certainly could throw in a kopeck, for what am I compared to him? A nobody! And five kopecks would *surely* be enough. But, actually, I planned on giving ten—let them know who Kopel Cock-crow is!

So I laid aside ten kopecks for the Lag B'Omer party and saved the rest for later.

Later, during the summertime when everything was green and fruits appeared in Pironditchky's stall, the Bad Impulse returned: "See! Green gooseberries! And look at those bright red currants!"

"Dreen fruit," I said, "sets your teeth on edge."

"Make the blessing over new fruit," said the Good Impulse. "It's a pious deed to do that."

"There's plenty of time for that blessind," I said. "The summer's lond enough. There still will be lots of cherries and plums, apples and pears, melons and watermelons. I thint I'll

און פון קאוויענעס... איך וועל בעסער איבערלאָזען דאָס געלד, אם ירצה השם, אויף סוכות — זיך קויפען אַ פאָהן.

און ס'איז געבליבען, איך זאָל איבערלאָזען דאָס געלד, אם ירצה השם, אויף סוכות — זיך קויפען אַ פאָהן.

ו.

גאָט האָט געהאָלפען, דער סוכות איז געקומען, און איך האָב מיר געקויפט אַ פאָהן, אַ גרויסע, אַ געלע, אַ „צוויייזייטענדיגע".

פון איין זייט זענען געווען אויסגעמאָהלט צוויי חיות, וואָס האָבען געהאַט אַ פּנים פון קעץ, נאָר באמת זענען זיי געווען לייבען, מיט אָפענע מיילער און מיט לאַנגע צונגען. אויף די צונגען ביי זיי זענען געווען ארויפגעטהאָן פייפלעך, אפנים, שופרות, מחמת ס'איז געשטאַנען אָנגעצייכענט מיט גרויסע אותיות: בחצוצרות וקול שופר.

אונטען, אונטער די לייבען, איז געשטאַנען אויפגעשריבען פון דער רעכטער האַנד: דגל מחנה יהודה. פון דער לינקער האַנד: דגל מחנה אפרים.

דאָס האָט איהר ערשט איין זייט פאָהן. אויף דער אַנדערער זייט איז נעווען נאָך שענער. דאָרט זענען געשטאַנען אויסגע־מאָהלט די פּאָרטרעטען פון משה מיט אהרנ'ען, פינקטליך, ווי לעבעדיגע. משה מיט אַ גרויסען דאַשעק אויפ'ן שטערן, און אהרן מיט אַ גאָלדענער רייף אויף דער געלער פאַטלע. אין מיטען, צווישען משה מיט אהרנ'ען, — אַ גאַנצע חאַליאַסטרע אידעלעך, נעפּאַקט איינס אויף דאָס אַנדערע, מיט תורה'לעך אין די הענד. אַלע האָבען זיי איין פּנים, גלייך ווי איין מאַמע האָט זיי געהאַט: אַלע מיט לאַנגע אַליז איינע קאַפּאָטקעלעך, אַלע מיט שיך און זעקלעך און אַלע מיט גאַרטעלעך, אביסעל נידעריגער פון דער דיך... די אידעלעך הויבען פיס און זינגען: שישו ושמחו בשמחת תורה.

בעקומען אַ פאָהן, בעדאַרף מען קריגען אַ שטעקעל צו דער פאָהן.

דאָ מוז מען שוין אָנקומען צו רב זיאַמע דעם סטאָליר, טאַקי דער אייגענער רב זיאַמע, וואָס האָט אַמאָל זיך אונטערגענומען מיך אויסלעהרנען רעדען, „ווי אַ מענטש".

— וואָס וועסט דו עפּיס זאָגען, טאָפּעלע טוטאריטו?

— אַ שטעטעל צו דער פאָהן...

— וואָס הייסט — זאָגט ער — אַ שטעטעל?

— אַ שטעטעל — זאָג איך — פון אַ שטיטעל האָלץ, מע זאָל טאָנען טראָדען די פאָהן.

רב זיאַמע טרייבט מיט מיר אַזוי לאַנג קאַטאָוועס, ביז איך צעוויין מיך. דעמאָלט ווערד ער ווייך, וואַרפט־אוועק אַלע ארבייט, נעמט אַ שטיקעל האָלץ, אַ שניץ אַהער, אַ שניץ אַהין — פאַרטיג.

אַצינד פעהלט מיר נאָר איין עפּעל מיט אַ ליכטעל, געוויינט־ליך, פון וואַכס, ניט פון חלב, וואָרום חלב, אַז וועט ארויפקאַפּען אויפ'ן עפּעל, איז פערפאַלען דער עפּעל, מע וועט איהם נאָכדעם ניט קאָנען עסען... אָבער וואַכס מאַכט ניט אויס, וואַכס איז כשר.

נו, און וואַכס איז דאָך ביי מיר פאַרהאַן מעהר ווי ביי אַלע יונגלעך. אדרבה, אַ יונגעל, אַז ער בעדאַרף אַ שטיקעל וואַכס, צו וועמען קומט ער אָן? צו מיר! וואָרום מיין טאַטע איז דאָך אונ־טער־שמש אין אונטערשטען קלייזעל פון דער קצב'ישער קלויז, איז וואָס עס בלייבט נאָך יום־כפור פון די ליכט נעהער צו איהם — דאָס איז זיין הכנסה. ער שמעלצט דערפון „שמישים" צו די הנוכה־ליכטלעך, הבדלות און סטאַטשיקעס. און וואָס עס פאַלט־אָראָפּ פון די הבדלות מיט די סטאַטשיקעס נעהער צו מיר — דאָס איז מיין הכנסה.

הקיצור, איך האָב אַלסדינג, וואָס מע בעדאַרף!

ז.

אַריינגעזעצט די פאָהן אינ'ם שטעקעל, אויפגעפּאַסט אויפ'ן שפּיץ אַ רויטען עפּעל און אָנגעצונדען פון אויבען דאָס וואַכסענע ליכטעל, לאָז איך מיך שמיני־עצרת אויף דער נאַכט אין שוהל אַריין, צו די הקפות, לעבעדיג־פרייליך, ווי אַ גליקליכער פּרינץ, ווי אַ בן־מלך, וואָס קיינער איז צו איהם ניט גלייך.

be better off savind the money for Simkhas Torah and buy myself a flad."

And I stuck to my decision.

6

Sukkos finally came, thank God, and I bought myself a large, yellow, two-sided flag. Painted on one side were two beasts with catlike faces—lions, really, with open mouths. Their long tongues were decorated with some sort of whistles, apparently rams' horns, for the biblical phrase *With trumpets and ram's horn* was printed next to the lions, and beneath them were the lines: *The flag of the Tribe of Judah*, and *The flag of the Tribe of Ephraim.*

And that was only one side of the flag. The reverse side was even prettier, for it had true-to-life portraits of Moses and Aaron. Moses wore a large vizor on his forehead and Aaron had a golden hoop over his yellow shock of hair. Between Moses and Aaron stood a host of Jews, crammed in tight against one another and holding Torah Scrolls in their hands. They all looked alike, as though one mother had borne them. All wore the same long gaberdines belted below their hips, and the same socks and shoes. And they all seemed to step forward and sing: "Be joyous and merry on Simkhas Torah."

Since I now had a flag, my next step was to get a stick for it. For this, the man to see was Reb Zyama the joiner, the very same Reb Zyama who once had tried to teach me to talk properly.

"Well, what's the good word, Topele Tot-trow?"

"A stit for the flad."

"What do you mean—a stit?"

"A stit," I said, "from a hunt of wood. So I tan tarry it."

Reb Zyama kept on making fun of me until I burst into tears. Then he softened up, cast aside all his work, took a piece of wood, whittled it once, twice—and it was finished.

Now all I needed was an apple and a candle. A candle made of wax, of course, and not tallow—for if tallow dripped on the apple, the apple was ruined and couldn't be eaten. But wax didn't matter—wax was kosher.

When it came to wax, I had more of it than any other kid.

In fact, if anyone wanted a bit of wax, who did he come to? Me! For after all, my father was the assistant sexton of the basement prayer-room annex of the Butchers' Synagogue—and whatever remained of the Yom Kippur memorial candles belonged to him. That was his income. He melted them and turned them into Hanuka candles, Saturday night Havdala candles, and plain wax tapers. Whatever was left over from the latter he gave to me. That was *my* income.

In short, I had everything I needed.

7

On the night of Shemini Atzeres I attached the flag to the stick, stuck a red apple on the tip, put a lit candle atop the apple, and then set out for the synagogue for the Torah circuits. I was in high spirits, feeling like a happy prince, an incomparable child of royalty.

עס שטעלט זיך מיר פֿאָר, אַז איך בין שוין אין שוהל אויבען, אויף דער מזרח־באַנק, מיט אַלע בעלי־בתי'שע קינדער. די ליכט ברענען. מיין פֿאָהן איז שענער פון אַלע פֿאָהנען. מיין עפּעל איז רויטער פון אַלע עפּעל. מיין ליכטעל איז גרעסער פון אַלע ליכטלעך. אין שוהל איז איין ענגשאַפט, אַ היץ מיט סכנת־נפשות. ווייבלעך און מיידלעך אַ סך זענען געקומען קושען די תורה. אָט נעהט רב מלך דער חזן מיט'ן צעלאָזטען טלית אויף צופֿריהער, ווי אַ גענעראַל־פֿעלדמאַרשאַל. נאָך איהם — די בעלי־בתים. רב מלך ציקעלט זיך און זינגט אויף זיין בלעכענער שטימע: „עו־זר ד־־־לים, הושיעה נאו!" די ווייבלעך מיט די מיידלעך שפּרינגען אין פּנים אריין, קושען די תורות און שרייען מיט אַ קוויטש: „דערלעבט איבער אַ יאָהר! דערלעבט איבער אַ יאָהר!"— „גם אתם! גם אתם!"

נאָר איידער מע קומט־צו צום אונטערשטען קלייזעל פון דער קצב'ישער קלויז, דאָרט וואו איך דאַווען, מוז מען דורכגעהן פאַרביי עטליכע שוהלען און בתי־מדרשים: די קאַלטע שוהל, די ליטווישע שוהל, דאָס שניידערשע שוהלכען, דאָס גרויסע בית־מדרש, דאָס קליינע בית־מדרש, דאָס אַלטע בית־מדרש, די ערשטע קלויז, די חסיד'ישע קלויז, די מתנגד'ישע קלויז, די נייע קלויז, דאָס געלע קלייזעל — ביז מע קומט צו דער קצב'ישער קלויז, און פון דאָרטען שוין לאָזט מען זיך אַראָפּ אין אונטערשטען קלייזעל.

אָט־אָ־די אַלע שוהלען און בתי־מדרשים, וואָס איך האָב אייך דאָ אויסגערעכענט, זענען חלילה נישט צעוואָרפען דער אין ליסי, יענער אין סטריסי, ווי ביי אייך אין יעהופּעץ. ביי אונז, אין כתריאלעווקע, איז אַ חיות. ביי אונז געפינען זיי זיך אַלע אויף איין גאַס, אויף איין שטיקעל ערד, כמעט אין איין הויף, — און דאָס ווערד אָנגערופען דער „שוהלהויף".

אונזער שוהלהויף איז אינגאַנצען כמעט איין שוהל. זומער, אַז די פענסטער זענען אָפען, און איהר געהט פאַרביי בשעת מע דאַוונט, ווייסט איהר נ‍יט וואָס איהר זאָלט טהון: צי איהר זאָלט בלייבען שטעהן און שפּרינגען קדושה, צי איהר זאָלט זיך אָנבויגען חאַפּען אַ ברכו, צי איהר זאָלט ענטפערען „אָמן יהא שמיה רבא". בשעת פון איין זייט הערט זיך אַ געזאַנג „אָז ישיר משה", שרייט עמיצער פון דער זייט: „א־ח־־־ד!" פאַלט איינער אריין פּלוצים מיט אַ ניגון פון דער גמרא: „מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל". שלאָגט איהם איבער נאָך איינער מיט אַ ניגון: „יתגדל ויתקדש שמיה רבא". קומט צו געהן אַ דריטער און לאָזט־אויס גאָר מיט איין אַנדער טאָן: „הללויה! הללויה!"...

אונזער שוהלהויף האָט צוויי געשטאַלטען: אין דער וואָכען איז ער אַנדערש, שבת און יום־טוב — ווידער אַנדערש. אין דער וואָכען איז ער אַ מאַרק פון אידישע ספרים, טליתים, ציצית און מזוזות, פוילע עפּעל, קברות־באַרלעך, סעמעטשקעס און בעבלעך, מאָהינדלעך, בייגעלעך און צוקערלעקאַך. ציגען צעלעגען זיך, ווי ביי'ם טאַטען אין וויינגאָרטען, און זענען מעלה־גרה, שאָקלען בשעת מעשה מיט די בערדלעך. קומט אָבער שבת און יום־טוב — אויס מאַרק, אויס מסחר, אויס ציגען. אידען, זאָלען געזונד זיין, קלויבען זיך צענויף רעדלעך־ווייז, מע רעדט און מע גראַנערט. מע דערצעהלט נייעס פון דער גאַנצער וואָך, פונ'ם גאַנצען יאָהר און פון דער גאַנצער וועלט. אויך קינדער, חדר־יונגלעך, זענען דאָ. חדר־יונגלעך פון אַלע חדרים לויפען, שפּרינגען, שוועבען אַהין און אַהער, ווי די פיש אין וואַסער; גאָט האָט זיי געשענקט אַ מתנה — זיי זענען פריי! מע בעטראַכט זיך איינס אויף דאָס אַנדערע די נייע קאַפּאָטקעלעך, וועמענ'ס איז לענגער, די יום־טוב'דיגע קאַשקעטלעך, וועמענ'ס קאָפּ איז גרעסער, און מע מעסט אויף פינגער, וועמענ'ס פאה איז קירצער. דערביי חאַפּט מען, געוויינטליך, ווער אַ פליק און ווער אַ שטורך און ווער אַ קלאַפּ — ס'איז פריילי‌ך.

נאָר פריילי‌כער ווי אַלע מאָל איז סוכות, שמיני־עצרת אויף דער נאַכט, פאַר די הקפות, בשעת אַלע יונגלעך פון אַלע חדרים קומען זיך צענויף אַהער מיט די פאָהנען. דאָ מושטירעוועט מען זיך אויס אויף כתות, גרויסע יונגלעך בעזונדער און קליינע יונגלעך בעזונדער. דאָ בעטראַכט מען איינס ביי'ם אַנדערען די פאָהנען, וועמענ'ס שטעקעל איז גרעסער, וועמענ'ס עפּעל איז רויטער, וועמענ'ס ליכטעל איז פון חלב און וועמענ'ס — פון וואַכס. דערביי פאַלען געגנוג ווערטלעך, חכמות און געלעכטערען. איינער טהוט אָפּ דעם אַנדערען אַ שפּיצעל: ער פערלעשט איהם דאָס ליכטעל, אָדער ער פער'גנב'עט זיך און בייסט איהם אָפּ דעם עפּעל, בעקומט ער אין טאַטענ'ס טאַטען מיט אַ פּאַטש אויף פערבייסען — ביז מע צעגעהט זיך איטליכער אין זיין שוהל אריין.

I imagined that I was already in the synagogue, sitting next to the eastern wall with all the rich children. The lights were kindled. My flag was the most beautiful. My apple redder than all the rest. My candle the biggest of all.

The synagogue was packed, the heat unbearable. Many women and girls came to kiss the Torah. Reb Melekh the cantor, his prayer shawl outspread, led the procession of householders like a field marshal. His metallic voice quavered as he sang: "Hel-per of the poor and weak, sa-a-ve us!"

The women and girls pressed forward to kiss the Torah Scrolls and shrilled into his face: "Live and be well till next year at this time."

"The same to you and yours," Reb Melekh replied.

But before the Torah procession reached the basement prayer-room annex of the Butchers' Synagogue—the place where I prayed—it had to pass many other synagogues and houses of study: the Cold Synagogue, the Lithuanians' Synagogue, the various tailors' synagogues, the Great House of Study, the Smaller House of Study, the Old House of Study, the First Prayer House, the Prayer House of the Hasidim, the Prayer House of the Misnagdim,* the New Synagogue, and the Yellow Prayer House. Finally they came to the Butchers' Synagogue, and only then did they come down to the basement prayer-room annex.

Now all these above-mentioned synagogues, houses of study and prayer houses were not scattered helter-skelter over town like in the big city of Yehupetz. That was one wonderful thing about Kasrilevke. In our town all the synagogues were located in one section of the same street—practically in one courtyard, known as the synagogue courtyard.

In fact, our entire synagogue courtyard could have been considered one big house of worship. Summertime, when the windows are open, a passerby heard so many different prayers wafting down he didn't know what to do first: to stop and raise his heels three times for "Thrice-holy is the Lord of Hosts," to bow down for "Bless the Lord," or to answer "Amen" to a Mourner's Prayer. At one and the same time the passerby could hear various parts of the service. While one worshipper said, "Then Moses sang," and another shouted, "Hear O Israel," a third suddenly chimed in with a Talmud chant: "When a generalization requires a specification, or when a specification requires a generalization . . . ," a fourth intoned, "Glorified and sanctified be God's great name," and a fifth intruded with, "Hallelujah, Praise ye the Lord," sung to a completely different tune.

Our synagogue courtyard had two different faces: one for weekdays and one for Sabbath and holidays. During the week it was a marketplace for Jewish books, prayer shawls, ritual fringes and *mezuzos,* rotten apples, unripe little pears, sunflower seeds and beans, poppy-seed squares, bagels and sugar cookies. Goats, chewing their cud and waggling their beards, sunned themselves as though on a private estate. But comes the Sabbath and holidays—gone is the marketplace and gone are the goats. Jews, God grant them good health, gathered in little circles and began talking and wagging their tongues, discussing local and worldwide events of recent and ancient vintage. Children and schoolboys milled about. Talmud Torah youngsters of various classes ran, leaped about and weaved in and out of groups of people like fish in water. Sabbath was God's gift to them—they were free as birds. They compared new jackets to see whose was longer, and holiday hats to see whose was larger; they even measured sidecurls with their fingers to see whose was shorter. Meanwhile, one youngster was slapped, another pinched, a third jabbed. And as usual, one slap, pinch and jab led to another. The place seethed with life and merriment.

But liveliest of all was the eighth day of Sukkos, the night of Shemini Atzeres just before the Torah circuits began, when the children of all the Talmud Torahs gathered with their flags. They grouped according to grades—the older ones here, the younger ones there. Everyone sized up everyone else's flag. Whose stick was longer? Whose apple redder? Whose candle was made of tallow and whose of wax? They twitted, ribbed one another, jibed, cracked jokes, giggled, and played tricks. If Yankel blew out Moishe's candle, the latter would in turn sneak up and take a bite of Yankel's apple. So Yankel made some nasty comment about Moishe's ancestors and kicked him in the pants, besides. Finally, everyone separated and went to his synagogue.

— מזל־טוב! טאָפּעלע טוטאַריטו האָט א פאָהן! שלום עליכם, א גוטער איד, א האַלבען פּנים אָפּגעבריהט...

מיט אזא ברייטען ברוך־הבא האָבען מיך חברה קונדייסים בעגעגענט, אז איך בין געקומען אויפ'ן שולהויף מיט מיין פאָהן.

איך בעטראַכט אַלע פאָהנע; און וואַרף א קוק אויף מיין פאָהן — ווער? וואָס? וועמען? ווי קומען זייערע פאָהנען צו מיין פאָהן? ערשטענס, די פאָהן אַליין. ביי קיינעם שטעהט זי ניט אזוי גלייך אריינגעזעצט אין שטעקעל, אז מע זאָל ארויסזעהן ביידע זייטען. ביי קיינעם איז ניטאָ אזא גלייך, קיילעכיג, געטאָקט שטעקעל. ביי קיינעם איז ניטאָ אזא רויטער גלאַטער עפּעל. ביי קיינעם איז ניטאָ אזא שעהן געראָטען ליכטעל. וואָרום ווער פערמאָגט אזוי פיעל וואַכס, ווי איך? ווער האָט געחאַפּט אזוי פיעל פּעטש מיט סטוסאַקעס, ווי איך, בשעת דער טאַטע האָט מיך געחאַפּט אין פּאָלעש אונטער דער באַנק קלויבען די שטיקלעך וואַכס פון די צעשמאָלצענע יום־כפור'דיגע שטיקלעך ליכט?... איך מאַך א פערגלייך צווישען מיין פאָהן און צווישען די אַלע איבעריגע פאָהנען — און מיין הארץ ווערד פול מיט גדלות. עס מאַהלט זיך מיר אויס, אז איך וואַכס און וואַכס העכער און העכער, לענגער און ברייטער, די פיס טראָגען מיך. עס גלוסט זיך מיר לאַכען, שרייען, קווישען, חאַפּען א טענצעל...

— אַנו, ווייז נאָר! — רופט זיך אָן צו מיר יואליק דעם נגיד'ס און בלייבט שטעהן פערגאַפט.

ער בעקוקט מיין פאָהן. איך בעקוק זיין פאָהן. „אויך מיר א פאָהן! — טראַכט איך מיר. — אויך מיר א שטעקעל! אויסגעבויגען, גלייך ווי א קאַטשערע!" איך זעה, אז ער איז א געקאָכטער, נאָר איך מאַך מיך ניט וויסענדיג און קוק כלומרשט אָן א זיים.

— קאָפּעל! — מאַכט ער צו מיר. — וואו האָסט דו גענומען אזא שעהן שטעקעלע?

— הא? — זאָג איך און דרעה מיך אויס צו איהם מיט'ן פּנים.

— וואו האָסט דו דערטאַפּט — זאָגט ער נאָך א מאָל — אזא טשאַקענדיג שטעקעלע?

— וואָס איז דען? — זאָג איך צו איהם. — ווילסט זיך אפשר בייטען אויף דיין צוויאַק?...

יואליק פערשטעהט דעם שטאָך. ער טהוט א גלאַנץ מיט די אויגלעך, א סמאָרע מיט דער נאָז, לעגט־אריין די האַנד אין קעשענע און טרעט־אָפּ. איך קוק איהם נאָך און קוועל. עס קומט מיר צו א שטיק געזונד. איך זעה, ווי ער רופט־אָפּ נחמיה'ן מיט'ן קרומען פיסעל אויף א זיים און סוד'עט זיך מיט איהם און ווינקט אויף מיר מיט די אויגען. איך זעה גאַנץ גוט, נאָר איך מאַך מיך ניט וויסענדיג. אין א מינוט ארום געהט־צו צו מיר נחמיה מיט'ן קרומען פיסעל, האַלט יואליק'ס פאָהן מיט'ן קרומען שטעקעל און רופט זיך אָן צו מיר:

— גיב מיר אָנצינדען דאָס ליכטעל; מיינס האָט זיך פערלאָשען.

— ס'איז דען דיין פאָהן? — זאָג איך צו איהם און בויג איהם אָן מיין פאָהן מיט'ן ליכטעל. — איך ווייס דאָך וועמענ'ס פאָהן דאָס א!...

און איידער איך קוק מיך ארום, טראָגט־צו נחמיה זיין אָנגעצונדען ליכטעל צו מיין פאָהן און מאַכט בורא מאורי האש. מיין פאָהן צינדט זיך אָן, טהוט א פלאַקער, פּ־פּ־פּו — אויס פאָהן!

. . . .

ווען עס פאַלט־אראָפּ פונ'ם הימעל א שטיין גלייך מיר אין קאָפּ אריין, ווען א ווילדע חיה פאַלט־אָן אויף מיר און וויל מיך פערצוקען, אָדער ווען עס קומט מיר אַקעגען א מת אים האַלבע נאַכט אין ווייסע תכריכים און וויל מיך וואַרגען, — וואָלט מיין שרעק נישט בעדאַרפט זיין אזוי גרויס, ווי בשעת איך האָב דערזעהן מיין נאַקעטען שטעקען מיט דער אָפּגעברענטער פאָהן. עס האָט זיך ארויסגעריסען ביי מיר פונ'ם הארצען א געשריי:

— אוי וועה, מיין פאָהן! מיין פאָהן!...

עס האָבען זיך א גאָס געטהאָן טרערען פון מיינע אויגען. די גאַנצע וועלט איז פאַר מיר געוואָרען פינסטער. דאָס שטעקעל מיט'ן עפּעל מיט'ן ליכטעל זענען ארויסגעפאַלען פון מיינע הענד.

"Congratulations! Lookee here! Topele Tot-trow's got a flag. A fat big welcome, Mister Jew—you're looking well, and nuts to you."

That's how the gang greeted me when I entered the synagogue courtyard holding my flag.

I took stock of all the other flags, then looked back at my own. What a contrast! Theirs weren't even fit to hold a candle to mine. Let's begin with the flag itself. Nobody else's flag was so well fixed on a stick. On no one's could both sides clearly be seen. Nobody even had such a round, even, finely lathed stick. Nobody had such a smooth red apple. Nobody else's candle was such a striking success—for who had as much wax as me? For who else was slapped and cuffed when my father found me under the bench in the synagogue foyer collecting pieces of wax from the melted-down Yom Kippur memorial candles? I compared my flag with all the others before me—and my chest swelled with pride. I imagined that I was growing taller and taller, bigger and wider. I felt light on my feet. I felt like laughing, shouting, screaming, dancing for joy.

"Come on, lemme have a look," rich Yulik said in amazement as he stood next to me. He examined my flag, I examined his. There's a flag for you, I thought. Some stick. Bent like a bagel. I saw that he was furious, but I pretended not to notice and busily studied my shoelaces.

"Kopel," he said. "Where did you get such a fine stick?"

"What did you say?" I asked, looking up.

"Where did you find such a cute little stick?"

"Why do you ast?" I said. "Want to swap it for your nail?"

Yulik got the dig. Eyes gleaming, he sniffed, put his hands into his pockets and went away. I watched him, beaming with ever increasing joy. He called Nekhemya (the lame boy), whispered something to him, and winked in my direction. I noticed this but pretended not to. A moment later Nekhemya limped up to me, holding Yulik's flag with the bent stick.

"Gimme a light," he said. "Mine went out."

"This isn't your flad, is it?" I asked, holding my candle to his. "You tan't fool me. I know very well whose flad it is."

But before I had a chance to blink, Nekhemya touched his lit candle to my flag and gave the light right back to me. My flag flamed, sputtered and—wwwsht—no more flag.

CATASTROPHE

Had a stone fallen from the sky and struck my head; had a wild beast attempted to devour me; had a corpse dressed in a tattered shroud sought to choke me—my fright would not have been as great as it was when I saw my naked stick and the burnt-out flag.

From deep down within me, I cried: "Woe is me, my flad, my flad, my flad."

I burst into tears. Everything became dark. The stick, the apple and the candle fell from my hand and I began to wander about aimlessly. I walked on without direction, the hot and bitter tears streaming out of my eyes. I wrung my hands and bemoaned my flag, as one does a dead man. I came home, alone, without a flag. I found a dark corner and sat down, my head between my knees, and wept softly so that no one would notice. And I asked God a question:

"Is it fair? O Eternal Lord! Did I deserve it? Why did you do this to me?"

און איך האב מיך געלאזט געהן, איך ווייס אליין ניט וואוהין. איך נעה און גיס און גיס מיט הייסע ביטערע טרערען. איך ברעך די הענד און בעוויין מיין פאהן, ווי מע בעוויינט א טוידטען. און איך קום צו געהן אהיים איינער אליין, אהן א פאהן, און איך פערקלויב מיך אין א ווינקעלע, און דא, אין דער פינסטער, זיץ איך, דעם

קאפ אראפ צווישען די קניהען, און ווייז שטילערהייד, קיינער זאל ניט זעהן, קיינער זאל ניט הערען, און איך פרעג ביי גאט א קשיא:

— גוואלד, גוואלד, רבונו של עולם! פאר וואס קומט דאס מיר? פאר וואס און פאר ווען?!...

. . . .

דאס לעצטע קאפיטעל.

איהר ווייסט, קינדער, אלע מעשיות האבען א סוף און לאזען זיך אויס אדער פרייליך, אדער טרויעריג.

אידישע מעשיות לאזען זיך אויס, צום מיינסטען, טרויעריג. פארהאן ביי אונז א ווערטעל, אז א איד, ובפרט איין ארעמאן, טאר קיין הנאה ניט האבען. ס'איז א סך וועגען דעם צו רעדען; אז איהר וועט אונטערוואכסען, וועט איהר געוואהר ווערען... דערווייל בעדארף איך אייך זאגען, אז די מעשה מיט מיין פאהן האט זיך נאך ניט אויסגעלאזט דערמיט. וואס איך האב אייך דא דערצעהלט. איך האב נאך גוט, גוט צוגעקרענקט, געלעגען אין א העליש פייער, געזעהן פאר זיך משונה־מאדנע זאכען, שלאנגען און עקדישען מיט פייערדיגע צונגען און ווילדע חיות אינ'ם געשטאלט פון מענשען... איך האב געהערט משונה־מאדנע קולות פון קעץ און פון פיפער־נאטערס. איך האב זיך געווארפען, גערעדט פון היץ, געווען פאר־ביי. מע האט נישט געהאלטען פון מיין לעבען. אין אונטערשטען קלייזעל פון דער קצב'ישער קלויז האט מען שוין אפילו אפגעזאגט תהלים אויך. איך בין געווען העכער האלב אויף יענער וועלט.

נאר אזוי ווי ס'איז היינט ערב יום־טוב. און יום־טוב, בפרט שמחת־תורה, בעדארף מען זיין פרייליך, וויל איך אויסלאזען די מעשה מיט מיין פאהן אויך פרייליך.

ערשטענס, זעהט איהר, אז איך בין מיט גאט'ס הילף ניט געשטארבען.

צווייטענס, זייט וויסען, אז אויפ'ן אנדערען יאהר האב איך געהאט א פאהן נאך א שענערע, מיט א שענערען שטעקעל, מיט א שענערען עפעל, און בין דוקא געווען אין שוהל גאנץ אויבען־אן, אויף דער מזרח־באנק, מיט אלע בעלי־בתישע קינדער. די ליכט האבען געברענט. מיין פאהן האט געשיינט. אידען זענען געגאנגען מיט די הקפות. רב מלך דער חזן מיט'ן צעלאזטען טלית איז גע־גאנגען אויף צו־פריהער, ווי א גענעראל־פעלדמארשאל. ער האט זיך געציקעלט און געזונגען אויף זיין בלעכענער שטימע: „עו־זר ד־־־לים, הושיעה נא!“ ווייבלעך און מיידלעך אהן א שיעור האבען געקושט די תורות, געשפרונגען אין פנים אריין און געשריגען מיט א קוויטש: „דערלעבט איבער א יאהר! דער־לעבט איבער א יאהר!“ — „גם אתם! גם אתם!“

קינדער, גם אתם!...

Epilogue

Jewish children must be taught

Children, you know that all stories either have sad or happy endings.

For the most part, Jewish stories have sad endings. According to one of our proverbs a Jew, especially a poor one, is not destined to have pleasure. Much can be said about this. When you grow up, you'll understand. But, meanwhile, I must tell you that the story you just heard did not end just there. That flag caused me much anguish and I took sick, burning with fever. I saw extraordinary sights—fiery-tongued dragons and serpents and wild beasts in the shape of men. I heard the wild, unnatural calls of cats and vipers. I tossed and turned, ranted deliriously, had one foot in the grave. They had no hopes for my life. In the basement prayer-room annex of the Butchers' Synagogue they even began reciting Psalms. I was at death's door.

But since today is the eve of a holiday, and on a holiday—especially on Simkhas Torah—we have to be merry and gay, I'd like to end the story of my flag on a happy note.

First of all, thank heaven, as you can see, I recovered.

Second of all, for your information, the following year my flag was even nicer, my stick more beautiful, my apple redder. In fact, I sat way up by the eastern wall with all the other rich men's children. The lights burned. My flag sparkled. Jews danced around the synagogue with the Torah. Reb Melekh the cantor, his prayer shawl outspread, led the procession like a field marshal. His metallic voice quavered as he sang out: "Hel-per of the poor and weak, sa-a-ve us!" An endless stream of women and girls pressed forward to kiss the Torah and shrilled into his face: "Live and be well till next year at this time." And Reb Melekh replied, "The same to you and yours."

Dear children—and the same to you and yours!

1900